

KELESTARIAN AKTIVITI KITAR SEMULA UNTUK KESEJAHTERAAN UMMAH DARIPADA KACAMATA PIHAK BERKUASA TEMPATAN YANG TERPILIH DI NEGERI KEDAH, MALAYSIA

*SUSTAINABILITY OF RECYCLING ACTIVITIES FOR THE WELL-
BEING OF THE UMMAH FROM THE GLASSES OF SELECTED LOCAL
AUTHORITIES IN THE STATE OF KEDAH, MALAYSIA.*

Wahida Ayob

Pusat Pengajian Kerajaan, Universiti Utara Malaysia (UUM), Malaysia, (Email: wahida@uum.edu.my)

Article history

Received date : 10-10-2023
Revised date : 11-10-2023
Accepted date : 24-11-2023
Published date : 15-12-2023

To cite this document:

Ayob, W. (2023). Kelestarian aktiviti kitar semula untuk kesejahteraan ummah daripada kacamata pihak berkuasa tempatan yang terpilih di negeri Kedah, Malaysia. *Journal of Islamic, Social, Economics and Development (JISED)*, 8 (59), 114 – 124.

Abstrak: *Setiap individu berhak untuk hidup dalam persekitaran yang bersih, segar dan harmoni. Namun begitu, krisis alam sekitar yang melanda dunia ketika ini amat berkait rapat dengan etika, sikap dan tingkahlaku manusia. Manusia adalah merupakan khalifah yang perlu memainkan peranan penting bagi mengurus, menjaga dan bertanggungjawab penuh terhadap alam ini. Malaysia juga mempunyai isu alam sekitar yang pelbagai. Negeri Kedah tidak terkecuali daripada menghadapi situasi pencemaran ini dimana salah satu masalah persekitaran yang utama ialah berkaitan dengan pencemaran sisa pepejal. Limpan sisa pepejal setiap hari makin menyukarkan usaha mengawalnya tambahan pula tapak pelupusan sampah yang sedia ada tidak mampu untuk menampung jumlah sisa pepejal yang semakin meningkat. Kitar semula diperkenalkan oleh kerajaan untuk menangani masalah peningkatan penajaan sisa pepejal yang memberi tekanan terhadap jangka hayat tapak pelupusan. Kejayaan pelaksanaan kitar semula amat bergantung kepada sikap positif orang ramai untuk melakukannya memandangkan lebih 50 % sisa pepejal yang dihantar ke tapak pelupusan adalah datang dari kawasan perumahan. Sikap orang ramai amat ditagih untuk menjalankan kitar semula bagi membantu mengurangkan pembuangan sisa pepejal tersebut. Pengurusan aktiviti kitar semula lestari ini juga sangat bergantung kepada kebolehan dan kebijaksanaan pentadbir/Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) dalam mencorakkannya. Di sini suatu urustadbir yang lebih dinamik perlu bagi membolehkan semua pihak yang berkepentingan seperti Pihak Berkuasa Tempatan (PBT), Perbadanan Sisa Pepejal Dan Pembersihan Awam (PPSPPA) dan Environment Idaman dapat memberikan peranan dan tanggungjawab masing-masing. Kertas kerja ini akan membincangkan mengenai kepentingan pelaksanaan dan penglibatan masyarakat dalam aktiviti kitar semula bagi mencapai kesejahteraan kehidupan ummah serta peranan PBT agar aktiviti kitar semula dapat mencapai sasaran peratusan sepertimana yang diharapkan melalui kitar semula secara lestari.*

Kata kunci: kelestarian, kitar semula dan kesejahteraan ummah

Abstract: *Every individual has the right to live in a clean, fresh and harmonious environment. However, the environmental crisis that is currently affecting the world is closely related to ethics, attitudes and human behavior. Humans are caliphs who need to play an important role in managing, taking care of and being fully responsible for nature. Malaysia also has various environmental issues. The state of Kedah is not exempt from having to address pollution problems where one of the main environmental issues is related to solid waste pollution. The overflow of daily solid waste makes it difficult to control it, especially with the existing landfills being unable to accommodate the growing volume of solid waste. Recycling was introduced by the government to deal with the problem of increased solid waste generation that puts pressure on the lifespan of landfills. The implementation success of recycling depends on the positive attitude of the public to adopt it, since more than 50% of solid waste sent to the landfill originates from residential areas. Public attitude needs to be strongly encouraged to carry out recycling to help reduce the disposal of solid waste. The management of this sustainable recycling activity is also very dependent on the ability and wisdom of the administrator/Local Authority (PBT) in shaping it. Here, a more dynamic administration is necessary to enable all interested parties such as the Local Authority (PBT), the Solid Waste and Public Cleaning Corporation (PPSPPA) and Environment Idaman to be able to perform their respective roles and responsibilities. This paper discusses the importance of the implementation and involvement of the community in recycling activities to achieve the well-being of community life as well as the role of PBT so that recycling activities can achieve the target percentage as expected through sustainable recycling.*

Keywords: *Sustainability, recycle, society's wellbeing*

Pengenalan

Kitar semula telah membawa perspektif positif di peringkat global sebagai cara terbaik bagi mengurus sisa pepejal, mengekalkan kesejahteraan alam sekitar malah ia merupakan sumber yang dapat menjana pendapatan. Aktiviti ini amat bergantung kepada sikap dan tingkahlaku positif individu. Ini kerana, kejayaan program kitar semula bergantung kepada penglibatan penduduk dalam pengasingan dan pengumpulan sisa pepejal yang boleh dikitar semula dengan betul dan berterusan. Kelestarian aktiviti kitar semula perlu berdasarkan kepada strategi untuk memperkukuhkan penglibatan pelbagai golongan untuk meningkatkan tahap kesedaran alam sekitar dan kewajipan sosial yang tinggi dalam kalangan masyarakat.

Isirumah adalah salah satu kumpulan penyumbang kepada pengurusan sisa pepejal, oleh itu kejayaan pengurusan sisa pepejal bergantung kepada tingkahlaku kitar semula. Seiring dengan kepesatan proses pembangunan, negeri Kedah juga menyaksikan permasalahan yang sama dengan negeri-negeri lain di Malaysia yang mempunyai masalah kitar semula terutamanya yang berkaitan dengan pelupusan sisa, kemudahan, faktor jarak, jumlah sisa yang semakin meningkat dan sikap masyarakat. Pendekatan pengurusan lestari ini merupakan satu pendekatan terbaik dalam usaha untuk mencapai kelestarian aktiviti kitar semula. Justeru, jika sisa pepejal tidak diurus dengan sistematik dan berkesan, impaknya akan berbalik kepada masyarakat dan alam sekitar. Keberkesanan aktiviti kitar semula memerlukan gabungan padu daripada masyarakat dan penglibatan PBT. Ini kerana, PBT menjadi tonggak utama dalam mengurus aktiviti kitar semula selain pengurusan sisa pepejal. Ini memandangkan kerajaan negeri sentiasa memandang serius masalah pencemaran sisa pepejal. Usaha-usaha berterusan sentiasa dilakukan agar kadar

kitar semula dapat mencecah sasaran yang telah ditetapkan oleh Kerajaan iaitu sebanyak 40% menjelang 2025.

Kepentingan Aktiviti Kitar Semula Daripada Perspektif Islam Untuk Kesejahteraan Ummah

Amalan kitar semula merupakan pendekatan yang boleh diambil untuk memastikan kelestarian alam sekitar. Kitar semula sememangnya penting daripada perspektif Islam kerana mempunyai banyak kelebihan dan selari dengan suruhan Allah S.W.T. Antaranya kepentingan kitar semula dari perspektif Islam ialah dapat mengekalkan kebersihan sama ada kebersihan diri mahupun kebersihan persekitaran. Kitar semula merupakan satu ibadah sekiranya niat melakukannya kerana Allah Taala dan menjaga alam sekitar. Justeru, amalan kitar semula dapat dijadikan sebagai salah satu bentuk ibadah disebabkan oleh peranan penting dalam menjaga alam sekitar daripada diancam kepupusan dan kemusnahan hasil daripada tangan-tangan manusia. Pemeliharaan sebenarnya lebih baik daripada mengawal pencemaran. Manusia seharusnya berusaha mengitar semula sampah demi pemeliharaan dan pemuliharaan alam sekitar. Di samping itu, Islam juga menitikberatkan kemaslahatan manusia sejagat dan menghalang kemudaratannya. Salah satu cara memastikan alam sekitar sentiasa berada dalam keadaan bersih ialah dengan mengitar semula sampah. Jika ia dilaksanakan dengan baik, maka ia mampu untuk mengelakkan kemudaratannya serta membawa kemaslahatan kepada seluruh umat manusia kelak (Sulaiman & Abidah Rauzah, 2010).

Program kitar semula merupakan salah satu program yang baik dan mempunyai kepentingan yang tersendiri yang bertepatan dengan Islam. Antara kepentingan kitar semula menurut Islam ialah dapat mengelak daripada berlaku pembaziran. Hal ini kerana, apabila melakukan program kitar semula, kita dapat berjimat cermat dengan mengitar semula barang yang terpakai dan dapat mengurangkan penggunaan barang seperti plastik, botol dsb. Barang yang dikitar semula dapat digunakan kembali dan dapat membantu mengurangkan penggunaan sumber. Seperti yang diketahui, Islam melarang daripada melakukan pembaziran serta menyifatkan orang yang suka membazir sebagai saudara syaitan. Dalam masyarakat sekarang, amalan suka membazir sering berlaku dalam pelbagai keadaan. Contohnya, di pusat-pusat kitar semula dapat dilihat barangan yang dibuang merupakan barangan yang masih boleh digunakan dan dalam keadaan elok seperti tayar kenderaan, peralatan elektrik, alatan logam dan sebagainya. Tayar kenderaan terutamanya tayar kereta dapat dijadikan sebagai tempat untuk menanam bunga. Hal ini dapat mengelakkan amalan suka membazir dalam kalangan masyarakat kerana mendatangkan banyak implikasinya. Selain itu isirumah juga boleh mengelak daripada menggunakan pinggan dan bahan-bahan dapur yang jenis sukar dilupuskan seperti polisterin kerana bahan-bahan nyahbuang ini tidak mudah lupus.

Kerajaan juga telah melakukan kempen mengurangkan penggunaan beg plastik di setiap pasaraya. Langkah ini bukan sahaja membantu dalam mengurangkan masalah pelupusan sisa pepejal dimana plastik merupakan salah satu bahan yang sukar dilupuskan akan tetapi ia juga mendorong masyarakat untuk berjimat cermat. Hal ini kerana, masyarakat dapat menjimatkan kos dengan tidak membeli beg plastik juga dapat membeli belah di pasaraya. Kempen mengurangkan penggunaan beg plastik juga dapat menyumbang kepada pengurangan pengumpulan sisa pepejal di tempat-tempat pelupusan. Program kitar semula juga dapat mendidik diri kita dengan menggunakan sesuatu barangan mengikut keperluan.

Aktiviti kitar semula juga dapat membentuk personaliti individu yang suka berjimat cermat dan bersederhana. Sebagai manusia yang berakhlak baik, kita seharusnya bersama-sama dalam mengamalkan sikap berjimat cermat serta hidup bersederhana supaya memperolehi keberkatan. Dengan mengamalkan sikap berjimat cermat akan memberikan pelbagai manfaat kepada diri, keluarga, masyarakat dan juga negara. Sebagai contoh, menerusi kitar semula barangan yang tidak digunakan lagi dapat diubah suai dan ditukarkan menjadi barangan yang lain seperti botol. Botol terpakai dapat dijadikan sebagai bekas alat tulis, tempat letak lampu, penyapu plastik dan pemegang lilin. Menerusi pendekatan ini, wang dapat dijimatkan dan boleh digunakan untuk keperluan yang lain di samping menyemai sikap bersederhana iaitu tidak mementingkan kemewahan untuk memiliki benda yang mahal dan berjenama.

Kelestarian Pengurusan Aktiviti Kitar Semula

Kitar semula ditakrifkan sebagai proses pemulihan bahan buangan yang diproses kembali menjadi produk yang boleh diguna semula sama ada untuk tujuan asal atau yang lainnya (Shahrom et.al 2011 & 2012). Schultz et. al. (1995) dan Fazida (2011) menyatakan kitar semula adalah proses di mana bahan-bahan atau barang yang telah digunakan, dikumpul, diproses dan digunakan semula. Pandangan ini sama dengan definisi yang diutarakan oleh Jessica Ong (2013) iaitu kitar semula adalah kegiatan mengasing, mengumpul, memproses bahan kegunaan harian dan bahan yang telah digunakan dalam kehidupan dengan menghasilkan satu produk baru bagi mengelakkan pembaziran bahan. Corral-Verdugo (1997) pula berpendapat kitar semula merujuk kepada pemprosesan barang-barang untuk membolehkan ia digunakan semula dalam bentuk lain. Contohnya ialah tin aluminium yang telah digunakan boleh dikitar semula bahan asasnya untuk dijadikan tin aluminium yang sama dari segi bentuk dan kegunaannya. Selain itu ia juga merujuk kepada satu proses di mana produk yang digunakan ditukar menjadi produk yang mempunyai ciri-ciri fizikal dan kimia yang lebih kurang serupa daripada produk asal.

Kitar semula merupakan salah satu aktiviti yang membawa kepada sumbangan kepada kesejahteraan alam sekitar. Kitar semula ini dapat mengurangkan pencemaran dan kerosakan kepada alam sekitar semulajadi, namun pada masa yang sama aktiviti kitar semula ini juga dapat mengurangkan aktiviti penggunaan bahan mentah yang dapat menghasilkan sesuatu bahan untuk menjadi lebih cekap kerana ia mampu untuk diguna semula dalam beberapa kali sebelum ia dibuang (Norhusna, 2014). Aktiviti kitar semula ini dapat mengurangkan pencemaran alam sekitar sekaligus membantu kepada pembangunan lestari. Bukan itu sahaja, persekitaran yang bersih mampu membawa kepada kesihatan yang terjamin. Melalui aktiviti kitar semula juga ia mampu untuk menjaga pendapatan negara.

Kitar semula adalah pilihan terbaik dalam hirarki pengurusan sisa pepejal (Renbi & Sutanto, 2002). Malahan ia merupakan kaedah positif dalam strategi pengurusan sisa pepejal. Justeru itu, kemapanan pengurusan aktiviti kitar semula perlu dilaksanakan. Masyarakat mempunyai peranan penting ke arah merealisasikan aktiviti kitar semula mapan yang seiring dengan proses pembangunan yang dilalui oleh negara. Menurut Haliza (2017) pengurusan lestari sisa pepejal perlu diberi keutamaan dalam usaha memastikan kesihatan awam terjamin, alam sekitar dilindungi dan dipulihara, sumber alam terpelihara serta kebersihan persekitaran dan nilai estetik terjaga.

Kelestarian pula secara umumnya membawa maksud pengkekalan sesuatu perkara atau keadaan. Ini bermakna, kelestarian ada kaitannya dengan usaha mengekalkan serta memelihara keaslian

(Azrina, 2008). Kelestarian bermaksud keadaan yang tidak berubah seperti semua pihak perlu mengamalkan kelestarian ekosistem dengan mengamalkan kelestarian aktiviti kitar semula. Asas kelestarian ialah keupayaan untuk meneruskan amalan kitar semula untuk memastikan pengurusan aktiviti kitar semula secara berterusan. Kelestarian pengurusan aktiviti kitar semula dapat dicapai apabila semua benda yang berada di bumi boleh hidup dengan baik tanpa menjejaskan kualiti hidup generasi akan datang. Amalan kitar semula secara lestari diharap dapat menyederhanakan gaya hidup pengguna dan meningkatkan kesejahteraan alam sekitar.

Kelestarian adalah berdasarkan kepada prinsip yang mudah iaitu semua yang diperlukan dalam hidup dan kesejahteraan hidup sama ada secara langsung atau tidak langsung terhadap alam semulajadi. Untuk meneruskan kelestarian adalah untuk mewujudkan dan mengekalkan syarat-syarat hubungan antara manusia dan alam semulajadi boleh wujud dalam keadaan harmoni dan produktif untuk menyokong generasi masa kini dan generasi akan datang (United States Environmental Protection Agency, 2015)

Menurut Mumtazah, (2011) usaha mempromosi pembangunan lestari telah menempatkan Malaysia di kedudukan ke-38 daripada 146 negara di dunia dan kedua di Asia daripada segi kelestarian alam sekitar. Di samping itu, Kajian Indeks Prestasi Alam Sekitar meletakkan Malaysia di kedudukan kesembilan daripada 133 negara daripada segi usaha untuk mengurangkan tekanan persekitaran ke atas kesihatan manusia dan memelihara daya hidup ekosistem. Dalam tempoh Rancangan Malaysia Kesembilan (RMK 9), penjagaan alam sekitar akan terus digalakkan untuk memastikan keseimbangan antara keperluan pembangunan dengan alam sekitar dikekalkan. Tumpuan yang lebih diberikan kepada langkah pencegahan untuk mengurangkan kesan negatif kepada alam sekitar dan mempergiat usaha pemuliharaan dan mengurus sumber asli secara lestari. Usaha menambah baik perlindungan alam sekitar dan pemuliharaan sumber asli akan menyumbang kepada peningkatan kualiti hidup (Mumtazah, 2011).

Seiring dengan usaha pengurusan aktiviti kitar semula lestari yang dilaksanakan oleh kerajaan, kesedaran dan kepekaan orang ramai terhadap keperluan kepada kualiti hidup yang baik juga semakin meningkat. Masyarakat semakin sedar bahawa pengurusan aktiviti kitar semula lestari penting bagi menjamin kualiti hidup yang baik. Tuntutan masyarakat terhadap proses pengurusan aktiviti kitar semula lestari dilaksanakan sebaik mungkin agar faedah yang baik dapat mereka kecap. Masalah-masalah yang mengganggu kesejahteraan hidup masyarakat terutamanya masalah sisa pepejal menyebabkan kesedaran ini timbul dengan drastik.

Pengurusan lestari aktiviti kitar semula perlu melihat daripada tiga aspek utama iaitu kecekapan pengurusan sisa pepejal alam sekitar, penglibatan positif masyarakat dan dari aspek penggunaan lestari, penggunaan hijau, sisa sifar yang akan menyumbang kepada kejayaan aktiviti ini. Objektif pertama dalam pengurusan aktiviti kitar semula lestari ialah bagaimana untuk meningkatkan penglibatan dalam aktiviti kitar semula. Objektif kedua ialah mengurangkan penggunaan barang yang banyak menghasilkan sisa pepejal. Untuk mencapai hasrat ini masyarakat perlu dididik tentang penggunaan lestari yang sangat berperanan dalam usaha untuk meningkatkan aktiviti kitar semula. Penggunaan secara lestari merujuk kepada tindakan menggunakan barangan dan perkhidmatan untuk memenuhi keperluan asas ke arah mencapai kualiti hidup yang lebih baik dan pada masa yang sama meminimumkan penggunaan sumber asli, bahan toksik dan pengeluaran buangan dan bahan pencemar supaya tidak menjejaskan persekitaran (Laily et. al, 2004).

Isi rumah merupakan satu kelompok masyarakat yang mempunyai pengaruh yang besar dalam aktiviti kitar semula. Justeru, golongan ini perlu dididik agar menjadi pengitar semula yang konsisten di masa depan. Aktiviti kitar semula dan pengasingan sisa pepejal perlu diamalkan untuk mendapatkan kehidupan yang sejahtera, persekitaran yang bersih dan selamat. Namun, tahap pengetahuan, amalan, sikap terhadap aktiviti kitar semula dan pengasingan sisa pepejal serta gaya hidup masyarakat kini belum mempunyai maklumat yang lengkap untuk menggapai hasrat tersebut. Masyarakat mempunyai peranan penting ke arah merealisasikan aktiviti kitar semula lestari yang seiring dengan proses pembangunan yang dilalui oleh negara.

Usaha untuk meningkatkan aktiviti kitar semula lestari dan pengasingan sisa pepejal perlu dilakukan secara berterusan. Pengitar semula lestari perlu mendapatkan maklumat, menyedari dan mengamalkannya atas pilihan sendiri. Aktiviti kitar semula memerlukan pembaikan secara berterusan dari semasa ke semasa iaitu perlu ada peningkatan daripada segi perancangan, pelaksanaan, polisi dan sebagainya. Ini memandangkan gaya hidup yang semakin berubah dan ke arah penggunaan yang semakin meningkat wajar dipastikan bahawa apa sahaja usaha yang ingin dilaksanakan perlu bersesuaian dan selaras dengan perubahan yang berlaku.

Pengurusan Aktiviti Kitar Semula Lestari dan Peranan Pbt

Pembangunan lestari aktiviti kitar semula perlu berdasarkan kepada strategi untuk memperkukuhkan penglibatan isirumah untuk meningkatkan tahap kesedaran alam sekitar yang tinggi dan kewajipan sosial yang tinggi dalam kalangan masyarakat. Isirumah adalah salah satu kumpulan penyumbang kepada pengurusan sisa pepejal, oleh itu kejayaan pengurusan sisa pepejal bergantung kepada tingkahlaku kitar semula. Seiring dengan kepesatan proses pembangunan, negeri Kedah juga menyaksikan permasalahan yang sama dengan negeri-negeri lain di Malaysia yang mempunyai masalah kitar semula terutamanya yang berkaitan dengan pelupusan sisa, kemudahan, faktor jarak, jumlah sisa yang semakin meningkat dan sikap masyarakat. Biarpun mempunyai tahap kesedaran yang baik dan persepsi yang baik tetapi jika tidak disusuli dengan sikap yang positif aktiviti kitar semula sukar untuk mencapai matlamat yang digariskan.

Usaha untuk meningkatkan aktiviti kitar semula lestari perlu dilakukan secara berterusan. Pengitar semula lestari perlu mendapatkan maklumat, menyedari dan mengamalkannya atas pilihan sendiri. Aktiviti kitar semula memerlukan pembaikan secara berterusan dari semasa ke semasa iaitu perlu ada peningkatan daripada segi perancangan, pelaksanaan, polisi dan sebagainya. Ini memandangkan gaya hidup yang semakin berubah dan ke arah penggunaan yang semakin meningkat wajar dipastikan bahawa apa sahaja usaha yang ingin dilaksanakan perlu bersesuaian dan selaras dengan perubahan yang berlaku.

PBT merupakan pihak yang bertanggungjawab mengelola dan melaras aktiviti kitar semula dalam kalangan masyarakat. Dalam konteks perkembangan semasa, isu utama yang perlu ditangani oleh PBT adalah persoalan kerjasama dalam kalangan pengurusan. Kerjasama antara masyarakat dan pihak pengurusan mesti dikekalkan pada tahap yang paling tinggi dan maksimum. Ini amat penting agar imej PBT selaku pihak yang bertanggungjawab mengurus aktiviti kitar semula dan sisa pepejal dapat dijaga. Sekiranya ini gagal dilakukan oleh pihak pengurusan, ia kemungkinan bakal merubah persepsi masyarakat sendiri. Beberapa pihak utama yang ditemubual dan diberi tumpuan dalam melakukan analisis ini iaitu pihak PPSPPA, Environment Idaman, Jabatan Alam Sekitar dan Majlis Bandaraya Alor Setar.

KPKT melalui PPSPPA merupakan pihak yang bertanggungjawab secara langsung dalam menyelaraskan aktiviti kitar semula selain pihak PBT dan Environment Idaman. Tanggungjawab ini dipikul oleh unit kitar semula

“Yang pertama sekali saya rasa kaedah pertama adalah promosi la. Kita kenalkan dulu kami punya agensi kerajaan ni. Mungkin ramai tuan-tuan dan puan-puan tidak tahu PPSPPA ni kan. Penduduk kampung pun tidak tahu. Kadang-kadang jabatan kerajaan sendiri pun tidak tahu yang jabatan kami ada. Yang pertama promosi dan pengenalan program kitar semula ni.

(Jurutera 3R, PPSPPA)

“Kalau ikut dari segi 3R ni kita bukan dari pihak PBT kita fokuskan dari keseluruhan masyarakat. Sebab kita di PBT isu yang masalah utama kita ni sampah. Jadi melalui 3R tadi ni, untuk keseluruhan masyarakat, maksud dia bila kita educate golongan-golongan ni dengan harapan kita boleh kurangkan sampah-sampah ataupun barang-barang yang dibuang. Yang sampai ke tapak pelupusan. Sampah yang sampai ke tapak pelupusan kita untuk tempoh satu hari dalam tempoh satu hari dalam lingkungan 250 tan hingga 300 tan satu hari. Satu tapak pelupusan. Maksud dia yang ni di bawah Bandaraya Alor Setar la. Jadi kalau kita tengok di tapak pelupusan sampah tu bukan sampah makanan saja. Dia dah bercampur dah. Jadi kita nak laksanakan pengasingan pa benda tu kan. Tapi buat masa ni tak jalan lagi. Jadi kita tengok dengan sampah plastik dengan botol dengan makanan semua bercampur. Inshaallah terlaksananya pengasingan tadi dengan adanya bidaan ni sekurang-kurangnya kita berharap sampah yang sampai di sana at least kita boleh kurangkan kata daripada 250 tu tan kita boleh kurangkan maybe 20 tan. Tu pun kita dah kira berjaya. Sebab maksud dia 20 tan tu kurang dari segi plastik tadi dari segi bahan-bahan kitar semula yang lain lah. Selain dari yang sampai sana tu. Yang tu lah kita sasarkan lebih kepada semua golongan masyarakat.

(Mohd Khairuddin Idris Penolong Pegawai Kesihatan Persekitaran MBAS)

“Sasaran pada masyarakat ni kami nak mendedahkan tentang kitar semula sebab dia membantu pihak kami mengurangkan sisa. Jadi kami dengan perbadanan bekerjasama dalam memberi pendidikan dan juga penguatkuasaan 3R”.

(Wakil Environment Idaman)

Justeru, usaha PBT yang meletakkan objektif untuk menjayakan aktiviti kitar semula melalui usaha-usaha konvoi, penerangan, latihan dengan tumpuan kepada masyarakat keseluruhan masih belum tercapai. Ia merupakan cabaran yang terpaksa dilalui oleh PBT sebagai agensi pelaksana dalam kitar semula. Namun, sekiranya dilihat secara subjektif, hasil kajian menunjukkan bahawa walaupun tiada kemudahan namun terdapat dalam kalangan mereka mencari alternatif lain seperti menjual kepada agen pembeli. Ini bermakna terdapat dalam kalangan mereka masih mampu kitar semula dengan menjual kepada agen pembeli.

Namun begitu terdapat pelbagai isu dan cabaran untuk mengurus aktiviti kitar semula di negeri Kedah. Ramai penduduk sering mengeluh dan merungut mengenai kekurangan kemudahan yang menghalang mereka untuk melakukan aktiviti kitar semula. Di sebalik keluhan responden mengenai kekurangan kemudahan yang menjadi kekangan kepada responden untuk melakukan kitar semula, terdapat maklumbalas jawapan yang diberikan oleh pegawai MBAS untuk

merungkai permasalahan sebenar. Ini disebabkan oleh sikap penduduk sendiri yang kurang kesedaran sivik terhadap kemudahan yang telah disediakan oleh PBT yang turut merumitkan keadaan ini. Melalui petikan kata-kata

“....daripada segi tong kitar semula ni, kita memang sediakan di sekolah-sekolah, di stesyen minyak, di hotel pun memang kita ada permintaan, jadi kita bekalkan. Lepas tu ada jugak di tempat-tempat di premis-premis perniagaan tertentu. Masalahnya pada permulaan tu.. Alhamdulillah.. memang kita terima barang kitar semula. Tapi bila masuk dah enam bulan ke atas tu, bila kita turun nak kutipan barang kitar semula balik tong kita tadi tu dah dipenuhi dengan sampah. Maksudnya sisa pepejal, ada sampah makanan, sampah daripada aktiviti pembersihan”.

(Penolong Pegawai Kesihatan Persekitaran MBAS)

Sementara itu, bagi pihak PPSPPA sendiri mereka juga ada cara bagi mengatasi permasalahan kekurangan kemudahan ini.

“setakat ni, kita dah buat program kitar semula ni di sekolah-sekolah, di tadika, di pejabat-pejabat kerajaan dan juga di shopping complex. Tujuan utama kami jalankan program tu adalah disebabkan faktor ketiadaan kemudahanlah. Macam kita tengok dekat pasaraya Tesco ada pusat kemudahan kitar semula. Dekat Kubang Pasu ni ada satu lagi dekat area Taman Ehsan. Tapi dikelilingi dengan hutan. Sebab bila ada kemudahan pulak, ada yang orang yang tak menggunakan. Jadi bila, mungkin sesetengah komuniti tu ada yang memohon untuk ada pusat kemudahan ni. Ada komuniti yang tak menghiraukan pusat kemudahan kitar semula ni. Jadi kita fokus dekat mana komuniti yang betul-betul memerlukan aktiviti kitar semula ni.

(Jurutera 3R, PPSPPA).

Dalam pemikiran responden, aktiviti kitar semula yang dilakukan amat bergantung kepada kemudahan-kemudahan yang disediakan oleh PBT tetapi realitinya aktiviti kitar semula tidak terhad di situ sahaja malah ia lebih jauh daripada itu. Ia berkait dengan satu cara hidup dengan nilai-nilai murni yang diunjurkan oleh Islam. Antaranya berhemah dalam berbelanja, bersederhana, menghargai nilai sesuatu benda, tidak membazir, menggunakan barangan setakat apa yang diperlukan sahaja. Oleh itu, mentaliti mengenai kitar semula perlu diubah. Masyarakat perlu menjadikan kitar semula sebagai satu kebiasaan dan tanggungjawab kepada alam sekitar. Masyarakat perlu didik agar mempunyai kesedaran mengenai aspek penggunaan, berfikir dulu sebelum membeli dan aspek pembuangan. Setiap individu perlu bertanggungjawab untuk melakukan aktiviti kitar semula. Aktiviti kitar semula bukan bersandarkan kepada kerajaan tetapi individu perlu komited untuk melaksanakannya.

Kitar semula adalah untuk memperkenalkan sistem pengurusan sisa pepejal bersepadu bagi mengurangkan keperluan pergantungan terhadap tapak pelupusan. Oleh itu segala keperluan untuk menjayakan aktiviti kitar semula perlu dilaksanakan seperti menyediakan fasiliti kemudahan kitar semula dan memperkenalkan lebih banyak pusat jualan balik. Kewujudan pusat belian balik di lokasi kediaman penduduk akan menarik lebih ramai penduduk untuk menyertainya. Contoh di Universiti Utara Malaysia telah ditubuhkan Pusat Kitar Semula Pandu Lalu (DTRC) Idaman Xchange yang merupakan pusat kitar semula baharu. Langkah ini dilakukan untuk menggalakkan kelestarian dan mengurangkan pembaziran. DTRC ini

menerima barang-barang yang boleh dikitar semula seperti kertas, plastik, kaca dan minyak masak terpakai.

Langkah-Langkah Ke Arah Pengurusan Kitar Semula Secara Lestari

1. Perlaksanaan Kempen Secara Berterusan

Apa jua isu dalam konteks perkembangan kitar semula di negeri Kedah atau di peringkat nasional adalah dicadangkan agar setiap kempen yang dijalankan mestilah bermatlamat kepentingan dan kesejahteraan alam sekitar. Kerajaan perlu promosi kempen kesedaran dari rumah ke rumah tentang kitar semula dan ia adalah penting terutama penduduk di kawasan luar bandar. Kempen yang berterusan dan aktif perlu dilakukan melalui saluran media massa dan pengiklanan seperti disiarkan di tv, radio, poster dsb. Orang ramai harus didedahkan dengan kesan pencemaran sisa pepejal kepada tahap kesihatan masyarakat, ekonomi negara dan alam sekitar (Wahida, 2016).

2. Aspek Kemudahan

Cabaran kepada pengitar semula iaitu bagaimana untuk meneruskan aktiviti tersebut dengan limitasi dari aspek kemudahan kitar semula. Usaha-usaha pembangunan dan penyelidikan yang dilakukan adalah tidak memadai sekiranya rangkaian sokongan dalam usaha untuk melonjak aktiviti ini adalah lemah. Sehubungan dengan itu, dalam konteks amalan kitar semula, penumpuan perlu ditekankan kepada pembangunan kemudahan asas seperti pembinaan pusat belian balik, pondok mengumpul barangan kitar semula, tong tiga warna, kaunter pandu lalu di pasaraya dsb. Semua perkara ini perlu bergerak seiring dengan perlaksanaan program dalam memastikan aktiviti kitar semula berjaya sekaligus melonjak prestasi industri kitar semula (Wahida, 2016).

3. Rancang Program Kitar Semula

Kerajaan perlu merangka satu program kitar semula yang sistematik dan terancang bagi memastikan program kitar semula berjalan dengan lancar. Inisiatif yang diambil ini bukan sahaja dapat mengurangkan sisa pepejal di kawasan tersebut malah turut memberi kesan kepada ekonomi nasional sekiranya satu koordinat yang sistematik dibentuk. Hal ini kerana dengan penggunaan sisa pepejal yang dapat digunakan semula seperti kertas, surat khabar, tin, besi dan sebagainya akan menjimatkan kos terhadap pengeluaran barangan tersebut. Seterusnya, rancangan program kitar semula ini perlu diperkukuhkan lagi dengan membentuk institusi pengurusan sisa pepejal yang lebih baik. Dalam hal ini, pihak Majlis Daerah dan Environment Idaman harus mempunyai peruntukan modal bagi mempercepat proses mengurus seperti mengutip seterusnya mengasingkan sisa pepejal berkenaan untuk dijual kepada kilang di mana aktiviti ini memerlukan lebih banyak tenaga kerja (Wahida, 2016).

4. Pemberian Insentif

Pihak kerajaan melalui PBT perlu memainkan peranan ini dalam menguruskan insentif ini. Pihak berkuasa juga perlu menetapkan dan menaikkan harga barangan kitar semula pada kadar yang berpatutan dengan barangan kitar semula yang dijual untuk menggalakkan lebih penglibatan. Kaedah ini merupakan satu pendekatan untuk menarik minat masyarakat untuk menyertainya. Perlaksanaan insentif ini secara tidak langsung akan dapat membantu isirumah untuk menambah pendapatan. Selain daripada insentif berbentuk kewangan pihak kerajaan juga perlu fokus ke atas penyediaan semua keperluan dan memberikan insentif seperti peralatan, khidmat nasihat setempat dan lain-lain kepada masyarakat secara lebih dekat untuk menggalakkan penglibatan dalam aktiviti kitar semula secara sukarela (Wahida, 2016).

5. Anjuran Ceramah, Seminar dan Persidangan

Penganjuran ceramah, seminar dan persidangan yang berkaitan dengan kitar semula perlu dilaksanakan agar dapat diberi pendedahan yang lebih mendalam kepada masyarakat. Sehubungan dengan itu dicadangkan agar wujud kerjasama antara PBT dan PPSPPA untuk mengadakan taklimat dan ceramah secara berkala khususnya di luar bandar. Melalui pendedahan ini adalah menjadi harapan agar pengetahuan yang diperoleh oleh masyarakat dapat dikongsi dengan seluruh isirumah, jiran dan rakan-rakan. Pendedahan ini akan memberi maklumat dan pendedahan kepada masyarakat. Penganjuran kempen, ceramah dan taklimat akan dapat meningkatkan kesedaran dan memberi input awal kepada isirumah tentang peranan yang boleh mereka lakukan bagi membantu menjayakan aktiviti kitar semula (Wahida, 2016).

6. Memantapkan Peranan Agensi dan PBT

PBT perlu mengambil langkah proaktif untuk menjamin aktiviti kitar semula di samping membantu kerajaan menambah baik dasar sedia ada mengenai program kitar semula. PBT adalah peringkat kerajaan yang paling dekat dengan rakyat. Mereka merupakan pengurus kepada persekitaran bandar manakala masyarakat pula ialah pemegang kepentingan. Semua PBT perlu berusaha untuk memberikan perkhidmatan yang terbaik dan bertanggungjawab terhadap penduduk. PBT perlu menjadi sebahagian daripada program transformasi kerajaan di peringkat kerajaan tempatan bagi memberi perkhidmatan yang terbaik dalam memenuhi aspirasi rakyat. Antara cadangan kepada pihak PBT termasuklah menyediakan maklumat yang terperinci mengenai aktiviti kitar semula. Pelbagai usaha perlu dilakukan di peringkat tempatan bagi memastikan aktiviti kitar semula berjaya mencapai sasaran. Tahap kesedaran penduduk telah meningkat dari semasa ke semasa tetapi tahap penglibatan penduduk masih di tahap sederhana. Oleh itu pihak PBT perlu melipatgandakan usaha agar sasaran 40% kitar semula menjelang 2025 dapat dicapai. Pada masa yang sama Akta Sisa Pepejal Dan Pembersihan Awam 2007 perlu sentiasa dikemaskini, dipantau dan dikuatkuasa. Perkara ini adalah penting bagi mengubah sikap dan tingkahlaku semua pihak yang terlibat agar berdisiplin dan menjadikan aktiviti kitar semula sebagai tanggungjawab terhadap alam sekitar. Langkah ini diharap dapat menyelesaikan permasalahan sisa pepejal dan meningkatkan peratusan kitar semula (Wahida, 2016).

Kesimpulan

Pengurusan lestari aktiviti kitar semula perlu melihat daripada tiga aspek utama iaitu kecekapan pengurusan sisa pepejal alam sekitar, penglibatan positif masyarakat dan dari aspek penggunaan lestari, penggunaan hijau, sisa sifar yang akan menyumbang kepada kejayaan aktiviti ini. Asas kepada aktiviti kitar semula lestari adalah dengan menggabungkan aktiviti kitar semula dengan pertimbangan alam sekitar dan ekonomi dalam usaha untuk meningkatkan kualiti hidup masyarakat dan kesejahteraan persekitaran. Hasil perbincangan dengan wakil PBT menunjukkan bahawa sikap masyarakat menjadi penghalang kepada kejayaan aktiviti kitar semula lestari. PBT perlu merangka dan melaksanakan program pembinaan keupayaan terhadap kelestarian aktiviti kitar semula dalam kalangan penduduk. Kelestarian aktiviti kitar semula adalah penting bagi menjamin kehidupan yang selesa dan persekitaran yang sihat. Penglibatan komuniti secara langsung dan menyeluruh penting dalam meningkatkan kelestarian aktiviti kitar semula. Program yang dijalankan haruslah lebih teratur dan berterusan agar kelestarian aktiviti kitar semula ini dapat dijadikan satu budaya dalam kehidupan seharian masyarakat.

Rujukan

- Azrina Sobian (2008). *Pengurusan sisa pepejal di Malaysia dan masalahnya*. Capaian pada 8 Oktober daripada <http://www.ikim.gov.my/index.php/en/artikel/7193-pengurusan-sisa-pepejal-di-malaysia-dan-masalahnya>.
- Corral-Verdugo, V. (1997) Dual realities of conservation behavior-self report vs observations of re-use and recycling behaviour. *Journal of Environmental Psychology*. 17, 135-145.
- Fazida Othman. (2011). *Konsep tong kitar semula dalam kalangan pelajar KPLI di IPG Kampus Pendidikan Islam*. Jabatan Kajian Sosial, pp 39-47.
- Haliza Abdul Rahman (2017). Penglibatan Komuniti Dalam Pengurusan Sisa Pepejal di Malaysia. *Malaysian Journal of Environmental Management* 16(1) 2017: 13-22
- Laily, P., Sharifah Azizah, H., Nurizan, Y., Aini, M.S., Naimah, S. & Norhasmah, S. (2004). Pembentukan indeks keprihatinan persekitaran. *Malaysian Journal of Consumer and Family Economics*, 7, 29-53.
- Jessica Ong, H.L. (2013). Apa sudah jadi dengan tong kitar semula? *Utusan Malaysia*.
- Mumtazah Othman . (2011). Penggunaan lestari: Konsep dan pengenalan (Dlm) Mumtazah Othman & Nurizan Yahaya. (2011). Penggunaan lestari: Bagaimana tingkahlaku remaja? Universiti Putra Malaysia. Serdang.
- Norhusna Mohamad. (2014). Penglibatan dalam aktiviti kitar semula kertas terpakai dalam kalangan pelajar Fakulti Teknikal dan Vokasional, Universiti Tun Hussein Onn Malaysia.
- Norhusna Mohamad. (2014). Persepsi pelajar Universiti teknologi Malaysia terhadap program kitar semula menurut perspektif Islam.
- Renbi, D.J & Sutanto, J. (2002). *Green investment, green return: How Practical conservation projects save millions on America's Campuses*: National wildlife federation, Wahington D.C.
- Schultz. P.W, Oskamp. S & Mainieri. T. (1995). Who recycles and when? A review of personal and situational factors. *Journal of Environmental Psychology*. 15, 105-121.
- Shahrom Md Zain, Noor Ezlin Ahmad Basri, Hassan Basri, Norhidayu Zakaria, Rahmah Elfithri, Maisarah Ahmad, Tiew Kian Ghee, Sarifah Yaakub & Ismi Azura Istear Khan. 2011. Keprihatinan amalan kitar semula membentuk sikap dan tingkahlaku lestari. *Prosiding Seminar Pendidikan Kejuruteraan & alam Bina*. Kongres Pengajaran dan pembelajaran. Universiti Kebangsaan Malaysia. Bangi.
- Shahrom Md. Zain, Noor Ezlin Ahmad Basri, Nur Ajlaa Mahmood, Hassan Basri, Norhidayu Zakaria, Rahmah Elfithri, Maisarah Ahmad, Tiew Kian Ghee & Zarina Shahudin. (2012). Recycling practice to promote sustainable behavior at university campus. *Asian Social Sciences*, Vol. 8, no. 16.
- Sulaiman Kadikon & Abidah Raudzah Othman. (2010). Persepsi pelajar Universiti Teknologi Malaysia terhadap program kitar semula menurut perspektif Islam. 10.
- United States Environmental Protection Agency. (2015). *Learn about sustainability*. Dicapai pada 9 Oktober 2015 daripada <http://www2.epa.gov/sustainability/learn-about-sustainability#what>
- Wahida Ayob (2016). Kepentingan Penglibatan Wanita ke arah Kemapanan Aktiviti Kitar Semula di Negeri Kedah. Tesis Phd. Universiti Utara Malaysia. Sintok.